

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง บทบาทสื่อใหม่ต่อการสื่อสารดนตรีไทยของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้ คือ

แนวคิดและทฤษฎี

2.1 แนวคิดการสื่อสารดนตรีไทยยุคสื่อใหม่

2.2 ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนดแห่งสำนักโตรอนโต (Toronto School)

2.3 แนวคิดการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication)

2.4 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางนวัตกรรม (Diffusion of Innovations Theory)

2.5 แนวคิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร(Uses and Gratifications)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการสื่อสารดนตรีไทยยุคสื่อใหม่

ปัจจัยกระบวนการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต นับว่าเป็นช่องทางหนึ่งในการถ่ายทอดดนตรี ทำให้การเผยแพร่ดนตรีพัฒนาจากเดิมที่ผู้เล่น (นักดนตรีหรือผู้ประพันธ์ดนตรี) จะสื่อสารกับผู้ฟัง (ผู้ฟังและผู้ชม) โดยตรง เป็นดนตรีที่ผู้เล่นสื่อสารกับผู้ฟังผ่านระบบสื่อสารมวลชน (Mass Mediated Music Phenomenon) ซึ่งวัฒนธรรมดนตรีผ่านสื่อสารมวลชนนี้ ได้ทำให้ดนตรีมิใช่เป็นเพียงดนตรีของผู้เล่น หรือของปัจเจกชน (Private) อีกต่อไป แต่ดนตรีกลายเป็นวัฒนธรรมของมวลชนที่เป็นสาธารณะ (Public) และสร้างปรากฏการณ์ดนตรีที่เรียกว่า ดนตรีของมวลชน (Pop Music) ในรูปแบบต่าง ๆ กันออกไป

การใช้ประโยชน์จากการหลอมรวมของสื่อ (Convergence Media) ที่สามารถเชื่อมโยงสื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน สร้างให้เกิดปรากฏการณ์ดนตรีในสังคมใหม่ ได้แก่ ดนตรีในอินเทอร์เน็ต ในเว็บไซต์ต่างๆ ซึ่งพบว่ามีทั้งการนำเสนอโน้ตดนตรีที่สามารถพิมพ์ออกมาในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ได้ สามารถฟังดนตรีทางวิทยุหรือชมการแสดงดนตรีทางโทรทัศน์บนอินเทอร์เน็ต รวมถึงการสร้าง, อัปโหลด และดาวน์โหลด เพลง และริงโทนแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ใช้ ซึ่งผู้เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์สามารถเลือกทำทุกอย่างหรือเลือกรับสาระทางดนตรีในสิ่งที่ต้องการได้ การหลอมรวมของดนตรีในสื่ออินเทอร์เน็ตดังกล่าว ทำให้ผู้ฟังดนตรีมีพื้นที่ที่สามารถจะเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ฟังดนตรี สร้างดนตรีด้วยตนเองได้ สื่อสารดนตรีกับผู้อื่นได้ทั่วโลก

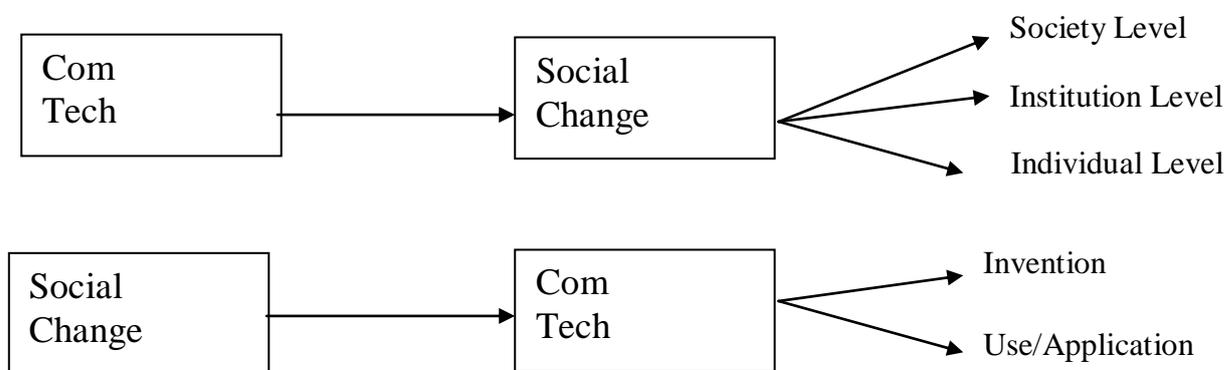
จากอำนาจของการสื่อสารมวลชนที่มีต่อคนตรีดังกล่าว ทำให้คนตรีเป็นทั้งศิลปะที่มีคุณค่า และเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดเนื้อหาสาระ (Media Agenda) ของสื่อคนตรีที่ต้องการเผยแพร่ในที่สุดนำไปสู่การสืบสานศิลปวัฒนธรรม คนตรีของไทย

2.2 ทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนดแห่งสำนักโตรอนโต (Toronto School)

ทฤษฎีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด เป็นทฤษฎีที่มองว่าเทคโนโลยีทางการสื่อสารเป็นตัวแปรต้นที่เข้าไปกำหนดการสื่อสารและประสบการณ์ของมนุษย์ เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไป จะสร้างผลกระทบอะไรให้เกิดขึ้นในระดับสังคม สถาบันและปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด ตามแนวคิดของสำนักโตรอนโต (The Toronto School) เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสื่อใหม่ที่มีต่อการสื่อสารคนตรีไทยของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์

แนวทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นสามารถพิจารณาได้ใน 2 มุมมองตามแผนภูมิข้างล่างนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552. น.104-105)

แบบจำลองเทคโนโลยีกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีการสื่อสาร และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวคิดตามแบบจำลอง (A) นั้นจะตั้งคำถามว่าเมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปจะสร้างผลกระทบอะไรให้เกิดขึ้นในระดับสังคม ระดับสถาบันและระดับปัจเจกบุคคลบ้าง ซึ่งแนวคิดนี้เป็นรากฐานของกลุ่ม Technological Determinism โดยแท้ เนื่องจากเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นสาเหตุหลัก (Prime Mover) ในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับส่วนอื่น ๆ

ส่วนแนวคิดตามแบบจำลอง (B) นั้นจะตั้งคำถามในทางกลับกันว่าภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอะไรบ้างที่จะเป็นตัวกำหนดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีรูปแบบต่างๆ ซึ่งแนวคิดนี้มองว่าเงื่อนไขทางสังคมจะเป็นสาเหตุหลัก ส่วนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนั้นกลับกลายเป็นผลลัพธ์

แนวคิดของเอฟเวอร์เรตต์ เอ็มโอเจอร์ส (Everett M.Rogers) มีความสนใจต่อการวิเคราะห์เทคโนโลยีสื่อใหม่ (New Media technologies) เช่น คอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ โรเจอร์เห็นว่า สื่อใหม่ดังกล่าว เป็นสื่อที่เกิดขึ้นระหว่างกลางของการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เทคโนโลยีสื่อใหม่ทำหน้าที่สร้างการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผ่านตัวกลางเป็นช่องทางของเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2552,น.114) ได้สรุปเอกลักษณ์ของสื่อใหม่ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบสื่อประเภทต่างๆของ Everett Rogers

ลักษณะช่องทางของสื่อ	การสื่อสารแบบระหว่างระหว่างบุคคล	การสื่อสารแบบใหม่ (การสื่อสารระหว่างบุคคลมีเครื่องมือช่วย)	สื่อสารมวลชน
1.การไหลของข่าวสาร	จากผู้ส่งคนเดียวสู่ผู้รับ 2-3 คน	จากผู้ส่งหลายคนผู้รับหลายคน	จากผู้ส่งคนเดียวผู้รับหลายคน
2.ความรู้ที่แหล่งผู้ส่งมีต่อผู้รับ	ผู้ส่งมีความรู้ต่อผู้รับสารในฐานะปัจเจกคนหนึ่ง	ผู้ส่งสารมีความรู้อย่างมากต่อผู้รับสารเนื่องจากระบบ interactive	ผู้ส่งสารที่ทำงานอยู่ในองค์การสื่อแทบจะไม่มีความรู้เรื่องผู้รับสารเลย
3.การแบ่งประเภทผู้รับสาร	สูงมาก (เป็นรายบุคคล)	สูงมาก (เป็นรายบุคคล)	ต่ำ(เพราะข่าวสารเดียวกันจะถูกถ่ายทอดให้ทุกคน)
4.ระดับของการตอบโต้ (interactive)	สูง	สูง	ต่ำ
5.ปฏิภณย้อนกลับ	มีมากและฉับพลัน	มีบ้างแต่ก็ยังมีข้อจำกัดอาจฉับพลันหรือต้องรอ	มีข้อจำกัดและล่าช้ามาก
6.ศักยภาพที่จะเก็บรักษาข่าวสาร	ต่ำ	ส่วนใหญ่จะสูงมาก	บางสื่ออาจต่ำ เช่น วิทยู บางสื่อก็สูง เช่น หนังสือ
7.ประเภทของเนื้อหา	เน้นหนักไปในเรื่องสังคม-อารมณ์	ไม่ค่อนเน้นเรื่องสังคม-อารมณ์ แต่จะเน้นเรื่องงาน	ไม่ค่อนเน้นเรื่องสังคม-อารมณ์

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลักษณะช่องทางของสื่อ	การสื่อสารแบบระหว่างบุคคล	การสื่อสารแบบใหม่ (การสื่อสารระหว่างบุคคลมีเครื่องมือช่วย)	สื่อสารมวลชน
8.ลักษณะอวัจนภาษา	มีการใช้อวัจนภาษาอย่างมาก	สื่อใหม่บางชนิดจะจัดให้มีการใช้อวัจนภาษาก่อนข้างมาก	สื่อมวลชนประเภทที่มองเห็นภาพจะมีการใช้อวัจนภาษามากแต่ถ้าเป็นสื่อเสียงอย่างเดียวก็จะมี
9.การควบคุมการไหลของการสื่อสาร	ผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่ายสามารถควบคุมการสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน	ผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่ายสามารถควบคุมการสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน	ผู้รับสารไม่สามารถควบคุมการสื่อสารได้
10.ลักษณะความเป็นส่วนตัว	ต่ำ	ตามปกติต่ำ	สูง

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ.(2552). สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.หน้า114

จากตารางข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาลักษณะของสื่อแบบใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และได้ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะสำคัญ ๆ ของสื่อแบบใหม่ที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

1) สื่อใหม่มีลักษณะที่สามารถตอบโต้กันระหว่างคนกับเทคโนโลยีได้จับปล้นทันที (Interactive) แต่เดิมนั้น คุณสมบัติที่จะโต้ตอบการสื่อสารระหว่าง 2 ฝ่ายนั้น จะมีอยู่แต่เฉพาะในการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้าเท่านั้น (Face-to-Face Communication) หากเริ่มมีการใช้สื่อกลางแบบใดเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะ “ตอบโต้อย่างจับปล้นทันที” จะสูญหายไป แต่ในสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้ Blog Facebook และ Youtube ในการสื่อสารดนตรีไทยของ ดร.อาบทิพย์ ธีรวงศ์กิจ

2) สื่อใหม่มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Individualize/Demassified) แต่เดิมนั้น รูปแบบการสื่อสารแบบสื่อมวลชน จะสร้างกลุ่มผู้รับสารเป็น “มวลชน” (Massified) ขึ้นมาทุกคนจะดูรายการ ทุก

อย่างเหมือน ๆ กันในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ยี่งนับวันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารจะทำให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ตามกาลและเทศะที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น เช่น ผู้ชมการสื่อสารดนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ สามารถเลือกชมและศึกษาเรียนรู้การตีพิมพ์ได้จากทั้ง Blog Facebook และ Youtube ได้ตามความต้องการ ในเวลาใดก็ได้ ณ สถานที่ไหนก็ได้ เป็นต้น

3) สื่อใหม่มีลักษณะแยกเป็นส่วนๆ และสามารถนำมาประกอบกันใหม่ได้ในภายหลัง (Asynchronous) ตัวอย่างเช่นลักษณะการให้ข่าวสารจะไม่มาเป็นข่าวที่ต่อเนื่องกันยาว ๆ ที่เดียว แต่จะมีแบบแยกเป็นส่วน ๆ เช่น ข่าวสั้นทุกชั่วโมง โดยที่ผู้รับสารจะต้องมาประกอบเอาเอง ลักษณะ hardware ของคอมพิวเตอร์ก็เช่นเดียวกัน สามารถจะแยกซื้อเป็นส่วน ๆ แล้วค่อย ๆ มาประกอบมาเพิ่มเติมภายหลังได้ นอกจากนั้นยังหมายความถึงศักยภาพของสื่อที่สามารถจะเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลเอาไว้ด้วย และวิธีการเก็บข่าวสารก็ยังสามารถแยกไว้ในที่ต่าง ๆ ได้ด้วย รวมถึงการสื่อสารดนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ นอกจากจะมีวิดีโอสาธิตการตีพิมพ์ให้โหลดฟรีด้วยตนเองแล้ว ยังมีการสอนแบบออนไลน์ ตั้งกระทู้ถามตอบ และทำกิจกรรมอบรมตีพิมพ์ด้วย

มาร์แชล แมคลูฮัน (Marshall McLuhan) ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสื่อสารในมิติที่เกี่ยวข้อกับประสบการณ์ของมนุษย์และการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of Experience) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งได้ขยายศักยภาพของมนุษย์ออกไปอย่างมากมายจนราวกับว่าทำให้คนจำนวนมากรับรู้เรื่องราวที่ไหนก็ได้ ในระยะเวลาที่รวดเร็ว พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและกาลเวลากลายเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เพราะไม่อาจปิดกั้นประสบการณ์ของมนุษย์ได้อีกต่อไป จากจุดยืนของแมคลูฮันที่สนใจวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีการสื่อสารต่อสังคมระดับจุลภาคนั้น เขาได้สรุปแง่มุมของการกำหนดผ่านสื่อ (Media determinism) ไว้สามมิติด้วยกัน อันได้แก่

1.ผลกระทบของสื่อต่อมิติในเรื่องเวลา (Time) เช่น สื่อหลายชนิดสามารถบันทึกสารข้ามเวลาหรือย่อระยะเวลาในการสื่อสาร อาทิ องค์ความรู้ดนตรีไทยใน Blog Facebook และ Youtube ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ที่สามารถนำเอาความรู้ โน้ตเพลงเก่าจากตำรามาเขียนใหม่ และเผยแพร่ในโลกออนไลน์

2.ผลกระทบของสื่อต่อมิติเรื่องพื้นที่ (Space) เช่น สื่อต่างๆที่พยายามเอาชนะพื้นที่ เช่น การสื่อสารดนตรีไทยผ่าน Blog Facebook และ Youtube ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ที่สามารถส่ง และรับข้อมูลข่าวสารได้ทุกที่ทุกโอกาส

3.ผลกระทบของสื่อต่อมิติเรื่อง ประสบการณ์ของมนุษย์ (human experiences) เป็นการขยายประสบการณ์หรือจัดระเบียบประสบการณ์ที่มนุษย์จะไปสัมผัสโลกรอบตัวแบบใหม่ เช่น ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ได้ขยายประสบการณ์การสื่อสารดนตรีไทยจากปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคล เป็น Blog Facebook และ Youtube

จากผลกระทบของเทคโนโลยีการสื่อสารในสามมิตินี้ แมคลูฮัน เห็นว่า ทุกครั้งที่สื่อใหม่ ๆ อุบัติขึ้นในสังคม สื่อใหม่เหล่านี้จะเข้ามาจัดระบบวิถีคิดและสำนึกของมนุษย์สามมิติดังกล่าวเสมอ นอกจากนี้ แมคลูฮัน มีเห็นว่า ผลกระทบของการสื่อสารต่อปัจเจกบุคคลและสังคมไม่ได้มาจากตัวสาร หากแต่เป็นผลมาจากคุณลักษณะของสื่อมากกว่า ดังคำว่าที่ว่า สื่อคือสาร (the medium is the message) ภายใต้วลีดังกล่าว แมคลูฮัน ไม่ได้สนใจตอบคำถามที่ว่า คนเรามีประสบการณ์ต่อเรื่องอะไรผ่านสื่อ (what we experiences) แต่เลือกสนใจที่จะวิเคราะห์ว่า คนเรามีประสบการณ์ต่อโลกรอบตัวอย่างไร (how we experiences the world) นั่นหมายความว่าตัวสารไม่สำคัญเท่ากับตัวสื่อ เพราะทุกครั้งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวสื่อ จะไปมีผลกระทบต่อเนื้อหา/สารเสมอ

นอกจากตัวสื่อจะเข้าไปกำหนดความเป็นไปของเนื้อหาสารแล้ว ผลดังกล่าวยังเข้าไปกำหนดวิธีการรับสาร (reception) และการรับรู้ (perception) หรือแม้แต่บุคลิกลักษณะ (personality) ของผู้รับสาร ด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น เนื้อหาที่เราฟังพระรูปเดียวกันเทศน์อาจจะเหมือนกัน แต่ถ้าเราฟังพระเทศน์ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคล (เช่น ไปฟังที่วัด) กับฟังผ่านสื่อบันทึกเสียงหรือซีดี วิธีการรับสารของเราก็จะแตกต่างกัน ทั้งนี้ นอกจากบรรยากาศการฟังจะไม่เหมือนกันแล้ว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารยังแตกต่างกันด้วย หากเราฟังพระเทศน์จริงบนธรรมมาสน์ อำนาจการสื่อสารจะอยู่ที่พระซึ่งเป็นผู้ส่งสาร แต่ถ้าเราฟังเทปหรือซีดีที่บ้านจะเป็นอำนาจของผู้รับสารที่เข้าไปกำหนดเลือกที่จะฟังเมื่อไร ฟังตอนไหน ฟังช่วงใดของเนื้อหา ฟังซ้ำเมื่อไร หรือจะหยุดฟังเมื่อไร (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551, น. 142-144)

แมคลูฮัน ยังเห็นอีกว่าเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงไป ระบบการสื่อสารของสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนก็จะปรับเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่โลกเทคโนโลยีสารสนเทศไปด้วย โดยยังทำหน้าที่และบทบาทหลักของตนเองอยู่ เช่น การเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร (Source of Information) การเป็นแหล่งบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจ (Entertainment) และการเป็นเพื่อน (Companionship) ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมหนึ่ง เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบและกระบวนการสื่อสารก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่มไซเบอร์ (Cyber Group) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ ในลักษณะของกระดานสนทนา (Electronic Bulletin Board) (กมลรัฐ อินทรทัศน์, 2548, น. 451)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเมื่อเทคโนโลยีเกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ก็มีความเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อใหม่ (New Media) อย่างอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ส่งผลให้รูปแบบการติดต่อสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนแปลงจากแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) มาเป็นการสื่อสารแบบไม่เห็นหน้าคำตา ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร (Anonymous) ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่มีปรากฏตัวตนที่แท้จริง (Virtuality) จนมีคำกล่าวว่าการสื่อสารผ่านสื่อใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้าง

“ชุมชนเสมือนจริง” (Virtual Community) ซึ่งชุมชนดังกล่าวนี้มีลักษณะบางประการที่แตกต่างจากชุมชนดั้งเดิมของมนุษย์หรือชุมชนทางกายภาพ (Real Community)

นอกจากนี้ ชุมชนเสมือนมีลักษณะเป็นมณฑลสาธารณะ (Public Sphere) ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารรูปแบบใหม่เป็นเวทีสาธารณะในการติดต่อสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งผู้รับและผู้ส่งสาร ทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อมวลชนซึ่งนั่นก็คืออิทธิพลสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีต่อบุคคลซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด กล่าวคือเมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีความเปลี่ยนแปลงและสังคมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง ซึ่งภายใต้การเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เกิดผลกระทบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคมเลยทีเดียว

อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารดนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ได้เปลี่ยนแปลงประสบการณ์การเล่นและสอนดนตรีไทย โดยเฉพาะจิมในชีวิตประจำวัน (human experiences) เช่นสามารถศึกษาเรียนรู้การเล่นจิมผ่านอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยไม่เสียค่าบริการ และผู้ใช้บริการสามารถกลายมาเป็นผู้สอนดนตรีไทยอย่างว่่วยๆ ได้ด้วยตนเอง โดยดูโน้ตดนตรีไทยใน Blog Facebook และ Youtube ของดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ซึ่งถือได้ว่า การเปลี่ยนประสบการณ์ดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสถานผู้รับสาร (Receiver) มาสู่ “ผู้แสวงหาข่าวสาร” (Information seeker) ในกระบวนการสื่อสารดังกล่าว

2.3 แนวคิดการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication :CMC)

Everett M.Rogers ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ CMC หรือการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ว่าคอมพิวเตอร์กลายเป็นช่องทางในกระบวนการสื่อสารที่มีบทบาทและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมในระดับโครงสร้างการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสาร หมายถึง ระบบการสื่อสารข้อมูลทั้งที่เป็นข้อความ ภาพ สัญลักษณ์และเสียงระหว่างคอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่งไปสู่คอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่งหรือหลายเครื่อง โดยใช้สื่อกลางคือ ระบบโทรคมนาคม (Telecommunication System) ในวงการวิชาการ CMC มีฐานะเป็นสาขาวิชาใหม่ที่เกิดจากความพยายามที่จะศึกษาสื่อใหม่ (New media technology) อย่างอินเทอร์เน็ตมีความแตกต่างจากสื่อรุ่นก่อน ดังนี้

1. CMC เป็นสื่อที่ไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาในการเสนอเนื้อหา ทำให้สามารถใช้สื่อประเภทนี้ได้ตามความต้องการ (Transient)

2. CMC สามารถกระจายตัวเองอยู่ทั่วไป (widely distributed)

3. CMC เป็นช่องทางในการนำเสนอที่หลากหลาย (Multi-Mode)

4. CMC เป็นช่องทางที่ผู้สื่อสารสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาได้ตามความเหมาะสม

(Manipulation of content)

5. CMC เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เป็นสากล (Universal medium) คือสามารถแปลง (Transformation) ข่าวสารที่ใช้สื่อสารอย่างสากลเหมือนเครื่องรับและส่งข่าวสารชนิดอื่นๆ

แม้ว่ารูปแบบการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์จะทำหน้าที่คล้ายกับสื่อรุ่นเก่าในการสื่อสาร แต่เนื่องจากคอมพิวเตอร์เป็นเทคโนโลยีที่รวบรวมสื่อรุ่นเก่าหลายชนิดไว้ด้วยกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการสื่อสารนั้นสามารถแสดงศักยภาพได้มากกว่า และการใช้วิธีการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายที่เรียกว่า เครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงมีรูปแบบและวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย ในการเผยแพร่ข่าวสารกับมวลชนไปจนถึงการใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารระดับบุคคล อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เนื่องจากบริบทการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบด้วย

1. บริบทที่ลดความรู้สึกทางประสาทสัมผัส (Reduce Sensation)

ในโลกเสมือนจริง การสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ในโลกของอินเทอร์เน็ตนั้นจะอาศัย การสื่อสารผ่านตัวอักษรทำให้โอกาสแสดงออกและรับรู้สีหน้า แววตาหรือพฤติกรรมต่างๆแบบในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นไม่สามารถแสดงออกมาได้ นอกจากนี้ยังขาดรูปแบบปฏิสัมพันธ์ในการสัมผัสเพื่อแสดงออกด้วยเช่นกัน ดังนั้น การสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์จึงทำให้ความรู้สึกในประสาทสัมผัสลดลง ดังนั้น ในการสื่อสารดนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ทั้ง Blog facebook Youtube จึงพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ในโลกออนไลน์ให้คล้ายการสื่อสารแบบเผชิญหน้ามากขึ้น เช่น การดาวน์โหลดวิดีโอประกอบการเล่นดนตรีไทย เป็นต้น

2. ความเป็นบริบทที่มีสภาวะไร้ขอบเขต (Disinhibition)

ในโลกเสมือนจริงการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ไม่มีอุปสรรคด้านเงื่อนไข เวลา และสถานที่จึงทำให้ผู้สื่อสารภายใต้บริบทนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ขึ้นมาใหม่ และมีการเกิดขึ้นของกฎเกณฑ์ กติกา ขึ้นมาเพื่อใช้ในการควบคุมดูแลและจัดการกับโลกที่เรียกว่าโลกเสมือนจริง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดสภาวะไร้ขอบเขตดังต่อไปนี้

2.1) การปิดบังตัวตน (Anonymity)

บริบททางคอมพิวเตอร์ที่ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ทำให้บุคคลต่างๆที่เข้ามาใช้สามารถปิดบังตนเองได้ตามต้องการ โดยไม่จำเป็นต้องบอกความจริงแก่ผู้สนทนาว่าเป็นใคร มาจากไหน บุคคลที่เข้ามาใช้จึงมีความเป็นอิสระโดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีบุคคลอื่นรู้ตัวตนที่แท้จริง

2.2) การมองไม่เห็นคู่สนทนา (Invisibility)

ในโลกเสมือนจริงนั้นเป็นการสื่อสารที่ไม่เห็นหน้า ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าคู่สนทนา มีรูปร่างลักษณะหน้าตาเป็นอย่างไร จึงทำให้บุคคลที่เข้าไปใช้ไม่ต้องกังวลว่าจะถูกมองในด้านลบหรือต้องรับผิดชอบต่อกำพูดหรือการกระทำต่าง ๆ ในการสื่อสาร

2.3) การไม่ตอบโต้คู่สนทนาแบบทันทีทันใด (Asynchronicity)

ในโลกเสมือนจริงการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ทำให้บุคคลที่ใช้งานนั้นมีเวลาในการพิจารณาไตร่ตรอง หรือจินตนาการข้อความที่จะตอบโต้กับคู่สนทนา เพราะไม่จำเป็นที่จะตอบโต้ไปโดยทันทีทันใดเหมือนในโลกแห่งความเป็นจริง บุคคลที่ใช้งานจึงสามารถทำธุระต่างๆไปพร้อมกับการสนทนาด้วยก็ได้

3. การแบ่งแยกตัวตน (Dissociation)

ในโลกเสมือนนั้นบุคคลที่เข้ามาใช้งานสามารถที่จะสร้างตัวตนได้ตามจินตนาการที่ต้องการ ซึ่งต่างจากโลกแห่งความเป็นจริง

4. ความเท่าเทียมกันทางด้านสถานะ (Neutralizing of Status)

ในโลกเสมือนของอินเทอร์เน็ตนั้นไม่มีการแบ่งชนชั้นแบบในโลกแห่งความเป็นจริง ทุกคนถือว่ามีความเท่าเทียมกันในโลกเสมือนแห่งนี้สามารถสื่อสารกันได้อย่างเท่าเทียมกัน

5. ความเป็นบริบทที่มีตัวตนที่หลากหลาย (Identity Flexibility)

ในโลกเสมือนจริงของอินเทอร์เน็ต บุคคลที่เข้ามาใช้งานสามารถสร้างตัวตนหรือเปลี่ยนแปลงตัวตนของตัวเองได้มากอย่างที่ต้องการ และสามารถเลือกแสดงบทบาท แสดงตัวตนนั้นๆ ได้ในเวลาเดียวกันและเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ ตามการสนทนา

6. ความเป็นบริบทที่มีการรับรู้ที่ต่างกัน (Altered Perception)

การรับรู้ของคู่สนทนารับรู้ผ่านทางตัวอักษรเท่านั้น จึงอาจทำให้เกิดการผิดพลาดในการตีความเนื่องจากตัวตนที่ปรากฏต่อคู่สนทนาขึ้นเกิดจากการจินตนาการของผู้สนทนาเอง ซึ่งอาจแตกต่างจากตัวตนในโลกแห่งความเป็นจริงที่คู่สนทนาต้องการสื่อสารด้วยก็ได้

ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว มีผลกระทบด้านบวกและด้านลบต่อการสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ กล่าวคือผลกระทบด้านบวก เช่น ทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกเป็นส่วนตัวมากกว่าการไปเรียนคนตรีไทยในโลกความจริงเพราะไม่มีใครรู้จักตัวตนที่แท้จริงในอินเทอร์เน็ตจึงสามารถใช้บริการได้ตามความต้องการที่แท้จริง เป็นต้น ส่วนผลกระทบเชิงลบ เช่น เนื่องจากการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ผู้ใช้บริการไม่สามารถได้เห็นตัวตนจริงๆ ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ดังนั้น ความน่าเชื่อถือหรือความศักดิ์สิทธิ์จึงอาจถูกลดทอนลง เนื่องจากผู้ใช้บริการเกิดความไม่แน่ใจในข้อความหรือภาพผ่านที่เห็นบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ว่าเป็นของจริงหรือไม่

ขณะที่นักคิด Altheide and Snow นักนิเทศศาสตร์ที่สนใจรูปแบบ (Formats) ของการสื่อสารที่แยกย่อยออกไปได้เป็นหลายมิติ ดังนี้

1. รูปแบบของผัสสะแห่งประสบการณ์ (Sense of experience) อันได้แก่การวิเคราะห์ให้แก่ผู้รับสาร เช่น เมื่อผู้รับสารเปิดรับฟังเสียงเพลงจากวิทยุ ประสบการณ์จากสื่อเสียงจะเป็นแบบหนึ่ง จินตนาการจากการฟังจะเป็นแบบหนึ่ง แต่เมื่อเพลงนั้นถูกนำไปร้องในรูปแบบของมิวสิควิดีโอรูปแบบ

ประสบการณ์ก็จะกลายเป็นสื่อภาพและเสียงไปพร้อมๆ กัน นอกจากนั้นผัสสะแห่งประสบการณ์ยังหมายความว่า รูปแบบของสื่อ นั้น ได้ดึงดูดให้ผู้รับสารเข้ามามีส่วนร่วมหรือผูกพันมากขึ้นเพียงใด

2. รูปแบบของเนื้อหา Altheide & Snow ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเนื้อหา (ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นเนื้อหาอะไร แต่เป็นเนื้อหาอย่างไร) เป็นแบบต่างๆ เช่น เป็นเนื้อหาประเภทสมจริงหรือจินตนาการ รูปแบบเนื้อหาเป็นแบบเปิดหรือปิด กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ผู้รับได้ตีความอย่างหลากหลายหรือกำหนดความหมายที่แน่นอนเอาไว้เลย

3. รูปแบบการใช้รหัส ได้แก่ การวิเคราะห์รูปแบบของสื่อที่ถูกนำมาใช้ว่าข่าวสารและความหมายที่อยู่ในสารนั้น ถูกใส่รหัสมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น มีการใช้ภาพหรือใช้ตัวอักษรหรือใช้เสียงบรรยาย ในกรณีการใช้ภาพ ถ้าใช้ภาพเฉยๆ กับการใช้ภาพถ่ายแล้วมีคำบรรยายประกอบอยู่ข้างใต้ ก็หมายความว่า ในกรณีหลังจะมีการใช้รหัสมากกว่ากรณีแรก เป็นต้น

4. รูปแบบของบริบทของการใช้สื่อ (Contexte of use) เนื่องจากบริบทของการใช้สื่อเป็นส่วนเกี่ยวข้องสำคัญของประสบการณ์ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นมิติของกาลหรือเทศะก็ตาม เช่น การใช้สื่ออยู่ที่บ้าน (คอมพิวเตอร์) กับการใช้สื่อที่บ้าน (การไปดูหนัง) การใช้สื่อแบบปัจเจก (อ่านหนังสือ) กับการใช้แบบกลุ่ม (ดูโทรทัศน์ร่วมกับครอบครัว) เป็นต้น ดังนั้น จึงควรสนใจบริบทของการสื่อสารในฐานะประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์

5. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร ในแง่ Altheide & Snow จะสนใจว่า รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่ง ผู้รับ จะเป็นแบบการสื่อสารทางเดียว (One way Communication) ซึ่งหมายความว่า ผู้ส่งจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสาร หรือเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two way Communication) เช่น ลักษณะตอบโต้กันได้ (interactive) ของสื่อสมัยใหม่ ซึ่งส่วนน้อยว่าบุคคล 2 ฝ่ายในกระบวนการสื่อสารจะผลัดเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับสารและผู้ส่งสาร พร้อมทั้งสามารถควบคุมกระบวนการสื่อสารได้ค่อนข้างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น ผู้รับสารสามารถแสวงหาข้อมูลได้ตามความพอใจของตน เมื่อผู้รับสารมีความสนใจเป็นพิเศษต่อข้อมูลข่าวสารก็จะมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) เพื่อติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือแสดงความคิดเห็น การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์หรือการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดสังคมใหม่ที่เรียกว่าชุมชนเสมือน (Virtual community) ในชุมชนเสมือนนี้มีลักษณะเป็นมณฑลสาธารณะ (Public Sphere) ใหม่ที่เกิดขึ้น หากมีปัญหาหรือข้อสงสัยก็สามารถเขียนในบรอดสนทนาสอบถามกลับมายังผู้ส่งได้ลักษณะเดียวกับการสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ธีรวงศ์กิจ

2.4 ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

การแพร่กระจายนวัตกรรม Diffusion of Innovations Theory (DOI) ของ Everett Roger แนวความคิดทฤษฎีของ Roger การยอมรับ (Adoption) ตั้งใจของสังคม จะมีกระบวนการ (Process) คล้ายๆ กัน โดยเริ่มต้นจากมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น มีคนกลุ่มหนึ่งยอมรับคิดว่าดีแล้ว จะเกิดการแพร่กระจาย (Diffusion) ไปตามช่องทางการสื่อสาร (Channels) ต่างๆ ของคนกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งในสังคม อยู่ที่สิ่งใหม่นั้นมีความดึงดูดใจสูงก็จะทำให้การยอมรับสิ่งนั้นในสังคม ใช้ระยะเวลาในการยอมรับสั้นขึ้น การแพร่กระจายความนิยมเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือ Promotion ใดให้เกิดความนิยม แต่ล้วนแล้วเกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปตามช่องทางการสื่อสารต่างๆ สังคม โดยธรรมชาติ ธรรมชาติของโทรคมนาคมเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและธุรกิจสมัยใหม่ก็เช่นกัน โดยได้อธิบายทฤษฎีกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมนี้ว่ามีตัวแปรหรือองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ประการ (Four main element in the diffusion of innovations) คือ

1. นวัตกรรม (Innovation) หรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมเกิดขึ้น นวัตกรรมที่จะแพร่กระจายและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความคิดและส่วนที่เป็นวัตถุ นวัตกรรมใดจะถูกยอมรับหรือไม่นั้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับระบบสังคม และรับการสื่อสารแล้ว ตัวของนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญ

นวัตกรรมที่ยอมรับได้ง่ายควรจะต้องมีลักษณะ 5 ประการ โดยนวัตกรรมที่มีลักษณะตรงกันข้ามกันกับ 5 ประการ ต่อไปนี้มักจะเป็นที่ยอมรับได้ยาก

ได้ประโยชน์มากกว่าเดิมที่เข้ามาแทนที่ (Relative Advantage)

มีสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมที่จะรับ (Compatibility)

ไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก (Complexity)

สามารถแบ่งทดลองครั้งละน้อยได้ (Trialability)

สามารถมองเห็นหรือเข้าใจได้ง่าย (Observability)

2. การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง (Types of Communication) เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ระบบการสื่อสาร การสื่อสาร คือ การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านสื่อหรือตัวกลางใดตัวกลางหนึ่งที่นวัตกรรมนั้นแพร่กระจายจากแหล่งกำเนิดไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม อันเป็นกระบวนการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรมมาก

3. เกิดในช่วงเวลาหนึ่ง (Time or Rate of Adoption) เพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรม แนวความคิดใหม่หรือมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมต้องอาศัยระยะเวลาและมีลำดับขั้นตอนเพื่อให้บุคคลปรับตัวและยอมรับนวัตกรรมหรือแนวความคิดใหม่ (a given time period)

4. ระบบสังคม (Social System) โดยการแพร่กระจายเข้าสู่สมาชิกของสังคม ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม กล่าวคือ สังคมสมัยใหม่ระบบของสังคมจะเอื้อต่อการรับนวัตกรรม ทั้งความเร็วและปริมาณที่จะรับ (Rate of Adoption) เพราะมีบรรทัดฐานและรับค่านิยมของสังคมที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อมีการแพร่กระจาย สิ่งใหม่เข้ามา สังคมก็จะยอมรับได้ง่าย ส่วนสังคมโบราณหรือสังคมที่ติดขัดกับความเชื่อต่างๆ ซึ่งเป็นสังคมด้าหลังจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับสังคมสมัยใหม่ ความเร็วของการแพร่กระจายและปริมาณที่จะรับนวัตกรรมจึงเกิดได้ช้ากว่าและน้อยกว่าหรืออาจจะไม่ยอมรับเลยก็ได้

การยอมรับนวัตกรรม

การยอมรับว่าเป็นกระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นทางจิตภายในบุคคล เริ่มจากได้ยินในเรื่องวิทยากรนั้นๆ จนกระทั่งยอมรับนำไปใช้ในที่สุด ซึ่งกระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายกับกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ (Decision Making) โดยได้แบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้หรือตื่นตน (Awareness Stage)

เป็นขั้นเริ่มแรกที่นำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ได้รับรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ (นวัตกรรม) ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมของเขา แต่ยังไม่ได้รับข่าวสารไม่ครบถ้วน ซึ่งการรับรู้มักเป็นการรับรู้โดยบังเอิญและจะทำให้เกิดความอยากรู้อต่อไป อันเนื่องมาจากมีความต้องการวิทยากรใหม่ๆ นั้น ในการแก้ปัญหาที่ตนเองมีอยู่

ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ (Interest Stage)

เป็นขั้นที่เริ่มมีความสนใจแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับวิทยากรใหม่ๆ เพิ่มเติม พฤติกรรมนี้เป็นไปในลักษณะที่ตั้งใจแน่ชัด และใช้กระบวนการคิดมากกว่าขั้นแรก ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่มากขึ้น ซึ่งบุคลิกภาพและค่านิยม ตลอดจนบรรทัดฐานทางสังคมหรือประสบการณ์เดิมจะมีผลต่อบุคคลนั้น และมีผลต่อการติดตามข่าวสารหรือรายละเอียดของสิ่งใหม่หรือวิทยากรใหม่นั้นด้วย

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินค่า (Evaluation Stage)

เป็นขั้นที่จะไตร่ตรองว่าจะลองใช้วิธีการหรือหาวิทยากรใหม่ๆ นั้นดีหรือไม่ ด้วยการเปรียบเทียบระหว่างข้อดีและข้อเสียว่า เมื่อนำมาใช้แล้วจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมของตนหรือไม่ หากรู้สึกว่ามีข้อดีมากกว่าจะตัดสินใจใช้ ขั้นนี้จะแตกต่างจากขั้นอื่นๆ ตรงที่เกิดการตัดสินใจที่จะลองความคิดใหม่ๆ โดยบุคคลมักจะคิดว่าการใช้วิทยากรใหม่ๆ นั้นเป็นการเสี่ยงไม่แน่ใจถึงผลที่จะได้รับ ดังนั้นในขั้นนี้จึงต้องการแรงเสริม (Reinforcement) เพื่อให้เกิดความแน่ใจยิ่งขึ้นว่าสิ่งที่เขาตัดสินใจแล้วนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการให้คำแนะนำให้ข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลอง (Trial Stage)

เป็นขั้นที่บุคคลทดลองใช้วิทยาการใหม่ๆ นั้นกับสถานการณ์ของตน ซึ่งเป็นการทดลองดูกับส่วนน้อยก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าได้ผลหรือไม่ ในขั้นนี้บุคคลจะแสวงหาข่าวสารที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับวิทยาการใหม่หรือนวัตกรรมนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นตอนการยอมรับ (Adoption Stage)

เป็นขั้นที่บุคคลยอมรับวิทยาการใหม่ๆ นั้น ไปใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมของตนอย่างเต็มที่ หลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติและเป็นประโยชน์ในสิ่งนั้นแล้ว

สอดคล้องกับช่องทางการสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ทั้ง Blog Youtube Facebook ที่ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ถือเป็นนวัตกรรมการแพร่กระจาย โดยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความสามารถในการประชาสัมพันธ์คนตรีไทยผ่านการสื่อสารทุกช่องทาง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ได้ คนตรีไทย ขยายวงกว้างออกไประดับสากล และสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อน เสาะแสวงหาโอกาสเพื่อสร้างนวัตกรรมและสามารถใช้นวัตกรรมสร้างความสำเร็จให้กับการสื่อสารคนตรีไทยของตนเองในที่สุด

2.5 แนวคิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ(Uses and Gratications Theory)

แนวการศึกษาในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratications Theory) เป็นการเน้นความสำคัญของกลุ่มผู้รับสารในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร (Active) คือ ผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ และเลือกรับสารเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

Marry B.Cassata,and Molefi K. (1979,pp.88-89) ได้ตั้งสมมติฐานเบื้องต้นของแนวทางการศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ ไว้ดังนี้

1) ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจ

2) ผู้รับสารเลือกสื่อ เพราะสื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนได้

Dominick,Joseph R.(1993 pp.48-53) ได้กล่าวสรุปสาเหตุในการใช้สื่อมวลชนของบุคคลว่า สามารถจัดเป็น 4 อย่าง ดังนี้

1) เพื่อการรับรู้ (Cognition) หมายถึง การที่ผู้รับสารเปิดรับข่าวสารเนื่องจากต้องการสนองความต้องการพื้นฐานในความอยากรู้อยากเห็น และได้รับการยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ข่าว ความรู้ ความบันเทิง จะช่วยทำให้ผู้รับสารเข้าใจถึงความเป็นไปในสังคม

2) เพื่อความหลากหลาย (Diversions) เพื่อตอบสนองความต้องการในรูปแบบที่แตกต่าง เช่น

2.1) เพื่อกระตุ้นอารมณ์ (Stimulation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความร่าเริง ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ลดความเบื่อหน่ายในชีวิต

2.2) เพื่อการพักผ่อน (Relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อผ่อนคลาย ความเครียด หรือ หลีกหนีความกดดันและปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน

2.3) เพื่อการปลดปล่อยอารมณ์ (Emotion Release) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ที่มีอยู่ภายในจิตใจ

3) เพื่อประโยชน์ทางสังคม (Social Utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การเปิดรับสื่อ จึงเป็นการแสดงถึงการถูกยอมรับของคนในสังคมและเป็นการสร้างความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งแสดงออกได้ดังนี้

3.1) การใช้ภาษาร่วมสมัย (Conversation Currency) ผู้รับสารอาจเปิดรับสื่อเพื่อต้องการความทันสมัย เพื่อต้องการเรียนรู้การแสดงออกด้วยการใช้ภาษา เช่น คำพูด หรือเพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยสื่อมวลชนจะเป็นตัวเชื่อมโยงความเป็นกลุ่มเหล่านี้

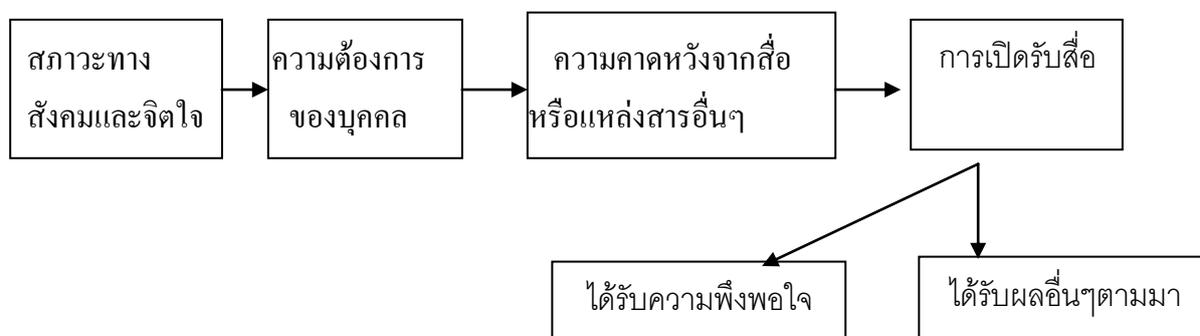
3.2) ความสัมพันธ์ในสังคม (Para Social Relationship) เนื่องจากการสมาคมกับมนุษย์ด้วยกันในสังคมนั้นถูกจำกัดด้วยลักษณะสังคมและบทบาทหน้าที่ในสังคม ดังนั้น มนุษย์จึงมักใช้สื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทนหรืออย่างน้อยก็อาศัยสื่อมวลชนในการแสวงหาเพื่อน ดังเช่น ที่พบเห็นในปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่อาศัยสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสื่อใหม่ เป็นมากกว่าการคบหาสมาคมกับผู้อื่น

4) การผลจากสังคม (Withdrawal) เป็นการเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อหลีกเลี่ยงหรือหลบหนีจากปัญหาต่างๆ ที่ตนเองต้องเผชิญ

ในการศึกษา การสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ อาจนำสาเหตุมาใช้สื่อมวลชนของบุคคลมาเป็นแนวทางในการศึกษา เนื่องจากในระดับปัจเจก ของการสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ เพื่อสร้างการรับรู้ เช่น การรับฟังคนตรีไทยและอ่านโน้ตคนตรี เพื่อสนองความต้องการทั้งในด้านความบันเทิง การผ่อนคลาย และการปลดปล่อยอารมณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ การสื่อสารคนตรีไทยผ่านสื่อใหม่ของ ดร.อาบทิพย์ ชีรวงศ์กิจ ยังมีการสร้างความสัมพันธ์ในโลกออนไลน์ หรือการสอนคนตรีไทยผ่านเว็บไซต์ เพื่อนำไปสร้างความสัมพันธ์ในโลกความจริง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจช่วยเยียวยาจิตใจจากสภาพสังคมที่บีบคั้นอีกด้วย ดังที่ Katz และคณะ (Katz ,E.,Blumler J.G.&Gurevith,1973) ได้ให้คำอธิบายถึงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารในทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจว่า

เป็นการศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับ (1) สภาวะทางสังคมและจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิด (2) ความต้องการจำเป็นของบุคคล และเกิดมี (3) ความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่นๆแล้วนำไปสู่ (4) การเปิดรับสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ กัน อันก่อให้เกิดผล คือ (5) การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการ และ

(6) ผลอื่นๆที่ตามมาซึ่งอาจไม่ใช่ที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้ ตามแนวทางการศึกษาดังกล่าว สามารถเขียนเป็นแบบจำลองได้ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 แสดงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร

ที่มา : E.,Blumler J.G.&Gurevith (1973)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จักรกฤษณ์ มะสะพันธุ์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารออนไลน์ในเว็บ Blog กรณีศึกษา: Bloggang และ OK Nation Blog พบว่า รูปแบบการสื่อสารออนไลน์ในเว็บบล็อก ของ Bloggang และ OK Nation Blog เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร งานเขียน รวมถึงบันทึกประจำวันของเจ้าของบล็อก โดยมีลักษณะการสื่อสารที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทักทาย ผ่านทางกล่องแสดงความคิดเห็น รวมถึงประเด็นหัวข้อต่างๆที่ได้ตั้งขึ้นสำหรับเว็บ Bloggang เนื้อหาจะเน้นการเขียนเล่าเรื่องราวส่วนตัว (Personal) และเรื่องทั่วไป (General) สำหรับเว็บ OK Nation Blog เนื้อหาจะเน้นข่าวสารและการเมืองเป็นหลัก รูปแบบของการพัฒนาความสัมพันธ์นั้นพบว่า หลังจากที่เจ้าของบล็อกได้เริ่มมีการเขียนบล็อกของตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทักทายกัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นกันเอง มีความผูกพัน และใกล้ชิดกับผู้เขียนบล็อกรายอื่นๆที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ทำให้เกิดความรู้สึกไว้ใจกัน ผู้เขียนบล็อกหลายรายมีการแลกเปลี่ยนที่อยู่จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail Address) และได้พัฒนาการสื่อสารกันต่อโดยใช้ การ Chat การแลกเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์มือถือเพื่อเปลี่ยนจากการเขียนข้อความมาเป็นการพูดคุยกัน จนสุดท้ายก็เกิดความสัมพันธ์ขั้นสนิทสนม มีการติดต่อ นัดหมายออกมาพบเจอกันในโลกแห่งความเป็นจริง สำหรับรูปแบบของภาษาในเว็บ Blog พบว่าภาษาที่ใช้เขียนข้อความจะมีการนำสัญลักษณ์ รูปภาพ icon หรือ emoticon เข้ามาประกอบในการเขียนเรื่องราวต่างๆด้วย ซึ่งภาษาหรือถ้อยคำที่พบในเว็บ Bloggang จะนิยมใช้ภาษาพูดทั่วไปในการเขียน และจะพบภาษาแชต คำศัพท์เฉพาะกลุ่มจำนวนมาก ในขณะที่ทางเว็บ OK Nation blog พบว่าจะใช้ภาษาที่เป็นทางการ เป็นภาษาเชิงวิชาการ แต่จะมีการใช้คำที่ค่อนข้างรุนแรง ในกลุ่มย่อยบล็อกการเมือง

PermissionTV (2008) ได้ศึกษาการสื่อสารทางวิดีโอออนไลน์เป็นแหล่งความบันเทิงที่มีความนิยมในการเข้าชมเพื่อหาความสุขสนุกสนาน และเนื้อหาวิดีโอออนไลน์นั้นก็มีรายการต่างๆ มากมายให้เลือกชมทุกอรรถรส อาทิ มิวสิควิดีโอ ภาพยนตร์ โฆษณาและรายการโทรทัศน์ต่างๆ เป็นต้น จึงคาดการณ์ว่าในช่วงระหว่างปี 2010 ถึง ปี 2012 ร้อยละ 90 ของการจราจรทางอินเทอร์เน็ตจะเป็นวิดีโอออนไลน์และสื่อผสมที่มีทั้งภาพและเสียง นอกจากนี้ยังคาดการณ์เพิ่มเติมว่า ในช่วงปี 2008 ถึง ปี พ.ศ. 2012 จะมีการสร้างเนื้อหาวิดีโอออนไลน์เพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่า

ราตรี ปิ่นแก้ว (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง หอมดูออนไลน์ : การสื่อสารความเชื่อโหราศาสตร์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่า หอมดูออนไลน์ มีการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการหอมดูที่แตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้บริการมีปัจจัยด้านอายุ เพศ วิถีชีวิตและทุนความรู้และประสบการณ์ด้านโหราศาสตร์เข้ามาเป็นตัวกำหนด ทั้งด้านการรับรู้ ความต้องการและพฤติกรรมการใช้บริการหอมดูออนไลน์ รวมทั้งกระบวนการสื่อสารด้านความน่าเชื่อถือและความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ กลุ่มผู้ใช้บริการหอมดูออนไลน์ยังกลายมาเป็นผู้กระทำการสื่อสาร (active) ที่มีอำนาจในการเลือกที่จะเข้าถึงและรับรู้เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือและความศักดิ์สิทธิ์ในโลกออนไลน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของหอมดูออนไลน์ในสื่ออินเทอร์เน็ต